

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum aliquis habitus sit a natura.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

QVAEST. L.

Tunc essentia & potest angelica sunt alterius rationis a nostris, ita & habitus: & propterea non quae

Le^oc^oc^{it}a^to^ras in eorum habitu*in arg. pcc.*

Te^o.^{25.}**t**o.^{3.}

re sunt magis unitæ, ita etiam & habitu*nec oportet, q* potest in eis sit disponibilis, per plura diversum de commen surabilita*nisi ratione* plurium specierum

C.^{7.} **s**o⁵ **m**ul^{tu} **a** **p**rin^c.

quo ad intellectum, quānius quo ad voluntatem multiformitas inveniatur secundum bonum, & malum, & concurretes actus ad bene, vel male velle: & ut in repositione ad tertium dicuntur, sicut in ibi partes, id est, partialia. Scito tertio Nouitie, q^{uod} angelum participare ab exteriori, ut in responso ne ad secundum dicitur, contingit dupli citer. Primo, quā aduenturiam qualitatēm ab extra sufficiendo, & hoc modo necesse est ponere in angelo habitus supernaturales. Secundō quasi conge nitam a datore natura*q*ūcū grauia & le uia habent motum a generante: & hoc modo necesse est ponere in angelō habitus naturales specie rum intelligibilium.

Litera ergo, quā in corpore articu*non* solum respectu alio rum intelligibilium,

sed etiam respectu Dei, necessarium po nit habitum in ange lis, manifeste aperit exercitatis in doctrina authoris, q^{uod} com muniter tam de habi

tū naturali, quam supernaturali loquuntur: quoniam confla

ti apud ipsum, an gelos per nullum ha

būtū intelligere Deū naturaliter, sed propria substantia vī, vt specie intelligibili ad intelligentum Deum, ut in lib. pa

tuit, sed ad supernatu

ralē cognitionē diuino lumine super addito agenti: & sic responso ad secundum de utroque par

ticationis modo ab extraneo intelligi potest.

In prædica^{4.} qua*itatis.*

q.^{49.}**a**.^{4.}

D.^{522.} In prædica^{2.} qualita*ta.*

Eccl^o 1. lib. pa

tuit, sed ad supernatu

ralē cognitionē diuino lumine super addito agenti: & sic responso ad secundum de utroque par

ticationis modo ab extraneo intelligi potest.

rum essentia per se ipsas perficiuntur ad conformitatem Dei. non ergo per aliquos habitus: & hæc videtur esse ratio Maximi, qui ibi dem¹ subdit. Si n. hoce est, non utique maneret in semperfici habitu*rum essentia, nec deficiari per se, quantu*m foret possibile, valueret.

Th³ **P**rat. Habitū est dispositio quedam, ut dicitur in 5. * Meta. sed dispositio, ut ibidem dicitur, est ordo habentis partes. cū ergo angelī sint simplices substantiae, uidetur quod in eis non sint dispositiones & habitus.

SED CONTRA est, quod Dion. dicit 7. c. * cal. Hierar. q^{uod} angelī pri me Hierar. noīan̄ calefaciētes, & throni, & effusio sapientie, manife statio deiformis ipsorū habitū.

RESPON. Dicendum, q^{uod} qui

dam posuerunt in angelis non es

se habitus: sed quæcumque dicun

tur de eis, essentiā liter dicuntur.

Vnde * Maximus post prædicta verba quæ induxit, dicit. Ha

bitudines earum atque uirtutes, quæ in eis sunt, essentiales sunt p

pter immaterialitatem. & hoc ēt Simplicius dicit in * commentario Prædicamentorum. Sapientia, q^{uod} est in anima, habitus est: quæ autem in intellectu, substantia: omnia enim quæ sunt diuina, & per se, sufficientia sunt, & in se ipsi existentia, quæ quidem positio partim habet ueritatem, & partim continet falsitatem. Manif estū est. n. ex * præmissis, q^{uod} subiectum habitus non est nisi ens in potentia. Considerantes igitur p dicit cōmentatores, q^{uod} angelī sunt immateriales, & q^{uod} nō est in illis potētia materiæ, secundū hoc ab eis habitum excluderunt, & omne accidēt. Sed quia licet in ange lis non sit potētia materiæ, est tñ in eis aliqua potētia (cfse. n. actum purum est proprium Dei) ideo in quantum inuenitur in eis de potētia, intantum in eis pñt habitus inueniri. Sed quia potētia ma teriæ, & potētia intellectualis sub statiæ, nō est unius rōnis: id q^{uod} cō sequens nec habitus d^uni rōnis est utrobiq; unde * Simplicius dicit in commentario Prædicamen torū, q^{uod} habitus intellectualis sub statiæ nō sunt similes his, qui sunt hic, habitibus: sed magis sunt simi les simplicibus & immaterialibus speciebus, quas cōtinet in se ipsa. Circa hñmōi tñ habitū aliter se ha bet intellectus angelicus, & aliter intellectus humanus. Intellectus enim humanus, cū sit insinus in ordine intellectuum, est in potētia respectu oīum intelligibili, sicut materia prima respectu oīū

formarum sensibilium, & ideo ad omnia intelligenda indiget aliquo habitu, sed intellectus angelicus non īcō habet sicut pura potentia in genere intelligibilium, sed sicut actus quidam, non autē sicut actus purus. hoc n. solius Dei est, sed cum permissione ali ciuius potentia: & tanto minus haber de potentiale, quanto est superior. & ideo ut in 1. * dictum est, in quantum est in potentia, indigeret perfecti habitu. Inter peraliquas species intelligibiles ad operationem propriam, sed in quantum est actu, per essentiam suā potest aliqua intelligere, ad min¹ teipsum, & alia fm modum suā substantia, ut dicitur in lib. * de causis: & tanto perfectius, quanto est perfectior. Sed quia nullus angelus pertingit ad perfectionem Dei, sed in infinitum distat, propter hoc ad attingendum ad ipsum Deum per intellectum & uoluntatem, indigeret aliquibus habitibus tanquam in potentia ex istis respectu illius puri actus. ut * Dion. dicit, habitus co rum esse deiformes, quibus f. Deo conformatur. Habitū autem, qui sunt dispositiones ad esse naturale, non sunt in angelis, cum sint immateriales.

AD PRIMVM ergo dicendum, q^{uod} uerbū Maximū intelligendum est de habitibus, & accidentibus materialibus.

AD SECUNDVM dicendum, q^{uod} quantum ad hoc, quod conuenit angelis per suam essentiam, non indiget habitu, sed quia non ita sunt per se ipsos entes, quin participant sapientiam, & bonitatem diuinā, ideo in quantum indigent participare aliquid ab ex

Hteriori, intantum necesse est in eis ponere habitus. **A**D TERTIVM dicendum, quod in angelis non sunt partes essentiae, sed sunt partes secundum potentiam, in quantum intellectus corum per plures species perficitur, & uoluntas corum se habet ad plura.

QVAESTIO LI.

De causa habituum quantum ad generationem ipsorum.

Super quest. quinq^{uaginta} primam.

EINDE considerandum est de causa habituum. Et primo, quantum ad generationem ipsorum. Secundo, quantum ad augmentum. Tertiō, quantum ad diminutionem, & corruptionem.

CIRC A primum queruntur quatuor.

Trimo, Vtrum aliquis habitus sit a natura.

Secundō, Vtrum aliquis habitus ex actibus causetur.

Tertiō, Vtrum per unum actū possit generari habitus.

Quarto, Vtrum aliquis habitus sint in hominibus infusi a Deo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquis habitus sit a natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q^{uod} nullus habitus sit a natura. Eorum enim quæ sunt a natura, usus non subiacet uolun

I N corpore articulato, q^{uod} duplex occurrit dubium. Primum est circa differentiam inter inchoationem habitus ex parte animalis in parte appetitiva sua, & appetitiva, quare in intellectu ponitur inchoatio quantum ad ipsam substantiam habitus, in uoluntate non autem. n. per inchoationem talen intendit aliud actuale super ipsum intellectum, aut nō. si intendit aliud a. Etiam ergo, q^{uod} intellectus possibilis non est a principio, sicut tabula rasa, & pura potentia, quia habet hñmōi actum superadditum, si nō. sequitur q^{uod} per ratio de intellectu, & appetitu: in unoque modo sunt semina uirtutum, & ad principia naturalia promptiudo: ppter quam videatur natura litter inesse nobis, secundum cognitionem, & appetitum.

Secund-

Secundum est de causa huius assignata in litera. Videatur enim implicare & in se, & cum supradictissim fe quidem, quia ponit in elationem ad propria obiecta spectare ad habitum, & non spe clare ad ipsum, sed ad potentiam, cum praedictis autem, quia in articulo quinque questionis praecedentis dictum est, habitum in uoluntate poni propter inclinationem ad propriam obiecta; quod

tati: sed habitus est, quo quis utitur cum voluerit, vt dicit Comment. 3. de anima. ergo habitus non est a natura.

P 2 Præt. Natura non facit p. duo, qd per vñi pōt facere: sed potentiæ aīā sunt a natura. si igitur habitus potientiarum a natura essent, habitus, & potentia essent unum.

P 3 Præt. Natura nō deficit in necessariis, sed habitus sunt necessarii ad bene operadum, vt su prædictum est. * si igitur habitus aliqui essent a natura, videtur qd natura non deficeret, quin omnes habitus necessarios cauferet: pater autem hoc esse falsum: ergo habitus non est a natura.

SED CONTRA est, qd in 6. Eth. inter alios habitus ponitur intellectus principiorum, qui est a natura: unde & principia prima dicuntur naturaliter cognita.

RESPON. Dicendum, qd aliquid potest esse naturale alicui dupliciter. Vno modo, secundum natum speciei, sicut naturale est homini esse risibile, & igni ferri sursum. Alio modo secundum naturam indiuidui, sicut naturale est Sorti, vel Platonii esse egrotarium, vel sanarium secundum propriam complexionem. Rursus secundum utrunque naturam potest dici aliquid naturale dupliciter. Vno modo, quia totum est a natura. Alio modo, quia secundum aliquid est a natura, & secundum aliquid est ab exteriori principio; sicut cum aliquis sanatur per seipsum, tota sanitas est a natura; cum autem aliquis sanatur auxilio medicinae, sanitas partim est a natura, partim ab exteriori principio. Si igitur loquamur de habitu, secundum quod est dispositio subiecti in ordine ad formam, vel naturam, quilibet preditorum modorum contingit habitum esse naturalem. Est enim aliqua dispositio naturalis, qua debetur

extra terminis, ita quod ad intelligibilem presentiam eorum indutum est, qd ab anima in intellectu possibili sub lumine agentis fluit qualitas illa, quae est habitus principiorum, sicut motus gravitatis & levitatis a natura gravitatis & levitatis, & ut femei effluxit, semper perseverat, quia

non exeat in actu impedita phantasia. Differentia igitur inter intellectum & voluntatem in hoc est, quod in intellectu fluit naturaliter habitus quidam praetertibus ab extra terminis principiorum in uoluntate autem non, sed sola promptitudo ipsius ad principia, & bonum prosequendum, & malum fugiendum, & humilmodi inuenientur a natura.

Ad secundum dubitationem dicitur dupliciter, secundum quod dupliciter exponi possunt verba literæ. Primo, intelligendo per propria obiecta, specialia obiecta contenta sub communi obiecta, negat habitus, quod etiam tunc dixit. Ibi vero comparans potentiam ad specialia, seu determinata obiecta sui obiecto communis, posuit habitus inclinantes ad illa prompte, faciliter &c. quod duo in nullo disflonant.

In responsione ad secundum, adverte rationem questionis mo

Ane ad tertium in ar. 5. praecedentis questionis, scilicet quod quia in intellectu habitus est necessarius simpliciter, quia est determinatus potentia ad obiecta in uoluntate autem est necessarius ad bene esse, quare non determinat ad obiecta, sed facit promptiorem &c. ideo ibi est habitus naturalis, hic non. Sed hac responsio non valet: quia intellectus non solum ad specialia, sed ad communissima obiecta attingendū determinatur ab habitu, ac per hoc extra dispositum est loqui de specialibus obiectis. Dicendum est ergo, quod sermo literæ est formalis, & per propria obiecta intendit ipsa uera, propria, & adequata obiecta potentiarum appetituarum, de quibus loquitur: & quod ratio consistit in hoc, quod quia officium naturalis habitus ad operationem in communione loquendo, est determinatio ad obiectum attingendum, & in intellectu opus est ita determinatione: quia nisi aliqua specie determinetur, nihil intelligere potest in uoluntate autem, & universaliter appetiri, non est opus ista determinatione, quia prævenitur ab ipsa appetitu potentia: quonia eius officiu, immo natura, est inclinatio in obiectu proprium. Nihil n. aliud est appetitus, quam inclinatio: ideo in potestis appetitu non est inchoatio naturalis habitus, ac per hoc nullus est in eis naturalis habitus: in appetitu autem sic. Et sic omnia continent: quoniam affirmatio & negatio non cadunt super idem, affirmatur enim de habitu naturali absolute, quod eius est inclinare ad propria obiecta: & negatur quod hoc conuenire possit habitus in appetitu: quia hoc conuenit ipsi appetitu. & sic a negotiatione officii ipsius habitus naturalis procedit ad negationem

ipsius habitus naturalis in appetitu. nec contradicit supradictis:

quoniam hic comparans potentias appetitivas ad propria obiecta, negat habitus, quod etiam tunc dixit. Ibi vero comparans po-

tentiam ad specialia, seu determinata obiecta sui obiecto communis, posuit habitus inclinantes ad illa prompte, faciliter &c. quod duo in nullo disflonant.

In responsione ad secundum, adverte rationem questionis mo-

tte in prima parte questionis: & nota duo. Primo, differentem perfectionem secundo rationem. Tactum in primis distat, essentiam angelorum per seipsum esse similitudinem omnium, & per aliud &as species, ut primum ponat perfectionem altissimam, secundum diminutam. & ratio est: quia primum ponit essentiam illam unitate habere species rerum: secundum uero diuins. Constat, quod unice habere quod diversa sunt, in aliis alterioris perfectio-

nis

Lib. 2. post. text. vlt. circ. eamed. tol.

nis esse præstertim qā primum ponit sic vnitate habere, quod in una substantia habeatur, secundum quod in substantia, & in accidente. Ratio autem in litera posita pro affirmatione, quare si per participationem diuina sapientia potest intellectus angelicus esse actu ea, quæ inteligitur, non sic interpretanda sit, quafi intellectus angelicus iam factus dicitur a diuina sapientia, aut suscipiat species intelligibilis: sed quia ipse angelus sicut est ens, ita intelligens, id est, sicut est perfectus in esse subtilitatis, ita est perfectus in habendo intellectum in actu. Cōstat autem quod ens est per participationem diuinae essentiae, ac per hoc cum divisione essentiae ab esse, ut unum superius dividatur inferius: ergo est in intelligentia in actu eadem ratione. Vnde in ultimo articulo precedentis questionis ad secundum dicitur de angelis, quia non ita sunt per seipso entes, quin participent sapientiam, & bonitatem diuinam: idem in quantum participare indigent ab exteriori, intatum necesse est in eis pone-re habitus. Quia ergo essentia angelica participationes quædam sunt diuinae essentiae, & in esse naturali, & in esse intelligibili: & entia per participationem diuinae suscipiunt, quæ in superiori participato-vi-
tū est, sequitur quod quadammodo ad hoc, ut essentia cōplementum essendi habeat, indiget esse distincto a se, ita ad hoc quod complementum in esse forma intelligibilis obtineat, ut species habeat adiunctas rerum aliarū: & sicut esse ab extrinseco habet, nō tamē sic quia si essentia p̄fuerit absque esse, & accipiat esse ab alio: sed qā p̄ hoc est, qā ab alio est: ita species additas ab extrinseco habet non sic, quasi p̄fuerit & suscipiat a Deo

sua parte: & simile est in ceteris. Sed quid sit totū, & quid sit pars, cognoscere non pōt, nisi per species intelligibilis aphantasmatis acceptas. & pp hoc Philosophus in fine* Posteriorum ostendit, q̄ cognitione principiorum prouenit nobis ex sensu. secundum verò natūram induitū est aliquis habitus cognoscitius secundum inchoationem naturalem, in quantum vnu homo ex dispositione organorum est magis aptus ad bene intelligendum, quam aliis, in quantum ad operationem intellectus indigentis virtutibus sensitivis. In appetitu autem potentiss non est aliquis habitus naturalis secundum inchoationē ex parte ipsius aīa, quantum ad ipsam subtilitatem habitus, sed solū quantum ad principia iūris cōmuni dicuntur esse seminalia virtutū: & hoc ideo, quia inclinatio ad obiecta propria, quæ videtur esse inclinatio habitus, non pertinet ad habitum, sed magis pertinet ad ipsam rationem potestiarum: sed ex parte corporis secundum naturā in diuidi sunt aliqui habitus appetitū secundum inchoationes naturales. sunt. n. quidā dispositio ex propria corporis complexione ad castitatem, vel mansuetudinem, vel ad aliquid huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de natura secundum quod diuiditur contra rationem & voluntatem, cum tamen ipsa ratio, & voluntas ad naturam hominum pertineant. **A**D SECUNDVM dicendum, q̄ aliquid etiā naturaliter potest superaddi potest, quod tamen ad ipsam potentiam pertinere non potest: sicut in angelis non potest pertinere ad ipsam potentiam intellectuam, q̄ sit per se cognoscitiva omnium, quia oportet, q̄ est actus oīum, quod soli? Dei est. Id. n. quo aliquid cognoscitur, oportet esse actualem similitudinem eius quod cognoscitur, unde sequeretur, si potentia angelicæ per seipsum cognosceret oīa, q̄ est similitudo, & actus oīum, unde oportet quod superaddant potest, intellectuū ipsius aliquæ species intelligibilis, quæ sunt similitudines rerum intellectuarū, quia per participationē diuinae sapientiae, & non per essentiam propriam, possunt intellectus eorum esse actus ea, quæ intelligent. Et sic patet, q̄ non omne id, quod pertinet ad habitum naturalem, potest ad potentiam pertinere.

AD III. Dicendum, quod natu-

Fra nō æqualiter se hēt ad causandas omnes diuerstites habitū: quia qui dam possunt caufari a natura, quidam non, ut supra dictū est, & ideo non sequitur si aliqui sint habitus naturales, quod omnes sint naturales.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis habitus cause-tur ex actibus.

AD SECUNDVM sic procedit. Vr̄ quod nullus habitus possit ex actu caufari. Habitus enim est qualitas quedam, ut supra dictum est. * Oīs enim qualitas causatur in aliquo subiecto, in quantum est alicuius receptiuū: cum igitur agens ex hoc quod agit, non recipiat aliquid, sed magis ex se emitat, uidetur quod nō possit aliquis habitus in agente ex propriis actibus generari.

Cap. 2. Præt. Illud, in quo causatur aliqua qualitas, mouetur ad qualitatē illam, sicut patet in re calefacta, vel infringida, quod autem producit actum caulan tem qualitatem, mouet, ut patet de calefaciente, vel infringidente. Si igitur in aliquo caufaretur habitus, actum suipius, sequeretur q̄ idem esset mouens & motum, agens & patiens, quod est impossibile ut dī in 3. * Phyl.

Cap. 3. Præt. Effectus non potest cē nobilior sita cā: sed habitus est nobilior, q̄ actus præcedens habitum: patet ex hoc, q̄ nobiliores actus reddit. ergo habitus non potest caufari ab actu præcedente habitu.

SED CONTRA est, quod Phil. in 2. Ethic. docet habitus uirtutum & uitiorum ex actibus caufari.

RESPON. Dicendum, q̄ in agente quandoq. eff. solum actuum principium sui actus, sicut in igne est solum principium actuum calefaciendi, & in talia agente non pōt aliquis habitus caufari ex proprio actu: & inde est, q̄ res naturales non possunt aliquid consuefcere, vel dissuefcere, ut dicitur in 2. Ethic. Inuenitur autem aliquid agens, in quo est principium actuum & passuum sui actus, sicut patet in actib. humani: nam actus appetitua uirtutis procedunt a ui appetitua, secundum quod mouetur uia apprehensiva repræsentante obiectum: & ulterius, uis intellectuā, secundum quod ratiocinatur de conclusionibus, habet sicut principium actuum propositionem per se notam. Vnde ex talibus actibus p̄ in agentibus aliqui habitus caufari, non quidem quantum ad primum actuum principium, sed quantum ad principium actus, quod mouet motum. nam oē quod patitur & mouetur ab alio, disponitur per actum agentis: unde multiplicatis actibus generatur quædam qualitas in potentia passiva & motu, quæ nominatur habitus. sicut habitus uirtutum moralium caufantur in appetituū potentiss, secundum quod mouent a ratione, & habitus scientiarū cantur in intellectuū, secundum quod mouent a primis propositionibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod agens in qua tum est agens, non recipit aliquid, sed in quantum agit motum ab alio, sic recipit aliquid a mouente, & sic caufatur habitus.

AD SECUNDVM Dicendum, q̄ idem secundum idē, non potest esse mouens & motum. Nihil autem p̄ hibet